

Prošao bez "dijamanata".

I bez pirovanja.

U tajnosti- jer tako smo nas dvoje i htjeli. Ema je prva izjavila:

- Dosta je tih jubileja!

Ja - odobrio. Taj smo daleki datum krili, što smo bolje mogli.

I tako je taj naš "dijamantni dan" šmignuo u tišini, nezapažen, kao i toliki drugi dani našeg dugog zajedničkog života.

Jedni za drugima gubili se u lijepom nizu godina: šezdeset na broju! Šezdeset!

Uminula ljeta, ali su ostale uspomene: drage i uvijek žive!

Prije nego li je kod nas dvoje došle- kako da kažem?- do formalnih zaruka, ja sam već i u novinama potpisivao svoje pjesničke i neke druge početničke stvarce pod pseudonimom - Emin. Sa strane moje ođabraniice Eme- nikakva prigovora.

Tako je pomalo došlo do vjeridbe, a 27 siječnja 1897 i do vjenčanja. Na ovo se nadovezuje i jedna divna, u srcu zime "isposuđena" srijeda - puna sunca. Sunca, što umije da daje Eminoj rođenoj Opatiji još u jeku zime vid najčarobnijeg proljeća.

U sjaju tako raskošnog dana mi se uputismo u Zagreb, bijeli grad naših snova, grad, koji je šest godina zatim, neizrecivim zanosom pozdravio moj kazališni prvijenac, "Zimsko sunce", i tom prilikom Emi i meni iskazao ljubav, koja se ne zaboravlja.

A onda-naše domaće ognjište, naš opatijski dom -"Daliber".

Mogle bi zvučiti kao fraza, da kažem, te je Ema učinila od njega jedno malo remek-djelo svoje vrste. Reći ću to nešto skromnije: ona nam je taj dom poslatila, kao i život i sve, što je u njemu slijedilo. Da, i svaka i najstarija stvarca našla bi u kući svoje pravo mjesto, ali samo po njoj.

Onamo od djetinjstva svoja obožavala je cvijeće. I gajila ga je i pa-

zila brižljivo kao majka svoje rođeno dijete. Tu svoju ljubav prenosila je i na ono, što Opatiju čini - Opatijom: njen divni park. Poznavala je u njemu gotovo svaku biljku, svaki cvijet, a pozna ih i danas - i po imenu - i uživa u njihovoj ljepoti, često nad poneke od njih pruža ruke, kao da bi ih rada pomilevati - sve od reda.

U naš zajednički život unosila je i sveder unosi notu najčišćeg rodoljublja. Bile su joj dvije godine, kad joj je oca, pomorskog kapetana Srećka Jurkovića, odnio u Atlantiku val, da joj ga više nikad ne vrati, ali u našem domu nije nikada, pa ni za trenutak, zamrla opomena, što ju je rodoljubni kapetan, još za života, i iz najudaljenijih strana svijeta, slao supruzi u svojim pismima, potičući je, da s djecom govori samo hrvatski. Otuda i ljubav moje Eme prema našoj lijepoj knjizi i k svemu onom dobrom i plemenitom, što sam od nje, moje ženice, ^{males} i ja primao u našim vedrim, i u onim kasnijim danima tjeskobnim, punim udesa.

U našem domu osjećali su se svi naši prijatelji i znanci kao u svojoj kući, na čemu sam ~~ja~~ imao dobrim dijelom, da zahvalim njoj, Emi. U našoj istarskoj, Cirilemetodskoj ~~školskoj~~ školskoj Družbi vršio sam službu tajnika punih dvadeset godina. Kroz čitavo to vrijeme glavni su se uredi spomenute ustanove nalazili u našem opatijskom "Daliboru". Otuda i ono živo gibanje u našem inače tihom domu. K nama su dolazili na razgovor i savjet, u poslovima školskim i drugim narodnim, mnogi naši sunarednjaci iz bliza, ^{nekli} čak i iz najudaljenijih krajeva Istre. Posjećivale su nas česte i družbine učiteljice i učitelji, ponekad i po koja skupina naše školske djece. Svi su oni bili dočekivani u našem domu kao naši rođeni - svako je od njih izlazio iz našega doma s nekom iskricom nade i vjere u bolje dane.

U našem "Daliboru" bili su uvelike poštovani i osobito cijenjeni naši mili gosti - braća književnici. Ovdje spominjem samo neke: Silvija Kranjčevića, Vladimira Nazora, Antuna Barca, Gjalskoga, Katalinića Jeretova, Milana Marjanovića, Mihovila Nikolića, Branka Vodnika,

Emu Dragutina Tadijanovića, Gustava Krkleca, ~~и других~~ Rojniča An-
tu i druge- starije i mlađe. Gdjekoji su dolazili sa svojim suprugama,
među kojima bile su nerijetke i one, koje su svojim vjenčanim drugovi-
ma, piscima i pjesnicima, bile- kao što je i moja Ema meni- nadahnite-
ljice, voditeljice, saradnice, savjetnice, u jednu riječ: najpouzdaniji
oslonci u zajedničkom životu.

O njima se u javnosti vodilo malo ili nikakva računa. Ostajale su po
strani, u pozadini, nepriznate, čak i nepoznate, u sjeni. Bilo je toga i
prije, a ima i danas- u nas kao i u drugim narodima. I napisalo se o tome.
Po neka knjiga o toj nepravdi doprla bi i do mene, i ja bih je čitao sa
zanimanjem.

Dešavalo se, te bih se od vremena do vremena namjerio i na lijepe pohva-
le i priznanja, kojima su pojedini pisci obasipali svoje zaslužne ali
i zapostavljene žene. I sa zanosom isticali njihovu divnu moralnu super-
riornost. Neki od tih pisaca nisu se ustručavali, da ovdje ondje pec-
nu one muškarce, koji su u svojoj uobraženosti gledali - i još kako s
visoka- i na one svoje družice, što su im svojom odanošću i drugim svoj-
jim lijepim osebinama, nada sve svojom dobrotom i ljubavi, bile od
neprocjenjive pomoći.

II.

Ema je mnogo čitala. Nesamo ~~u~~ naših pisaca, već i ^{ce} ~~u~~ ^{djela iz svjetske} ~~u~~ ^{knjige i razgovora}
^{književnosti} strani. Od tuđih jezika najviše voli francuski, a s njim u vezi i histo-
riju francuskog naroda, pa i sve ono veliko i lijepo, što je s njom
^{na njezini odnosi iako smo dijelom, si i ona od prvih naših misli, da se}
~~u vezi~~ Na to smo nas dvoje češće vraćali svoje razgovore. Kad bi ~~u~~
^{gledala} u nekoj knjizi naišla na koje značajnije mjesto, ona bi me upozorila
na njegovu ljepotu, pa bi i tim putem, iako nesvjesno utjecala na mene.
I tako je ^{ona} ~~ona~~ u mnogome bila i ostala mojom dragocjenom, idealnom
saradnicom. Ja sam u svom dugotrajnom drugovanju s njome došao do
uvjerenja: ako je ikome dano, da na ovaj svijet donese nešto sreće,
taj- da kažem netko- može da bude jedino žena. Ona je utoliko vrijednija,
ukoliko srdačnije umije da ispunja svoju uzvišenu misiju, ~~osobito~~ u
svome domu i vani.

Taj Dragutina Tadijanovića, Gustava Krkleca, ~~književnik~~ Rojnića An-
tu i druge- starije i mlađe. Gdjekoji su dolazili sa svojim suprugama,
među kojima bile su nerijetke i one, koje su svojim vjenčanim drugovi-
ma, piscima i pjesnicima, bile- kao što je i moja Ema meni- nadahnite-
ljice, voditeljice, saradnice, savjetnice, u jednu riječ: najpouzdaniji
oslonci u zajedničkom životu.

O njima se u javnosti vodilo malo ili nikakva računa. Ostajale su po
strani, u pozadini, nepriznate, čak i nepoznate, u sjeni. Bilo je toga i
prije, a ima i danas- u nas kao i u drugim narodima. I pisalo se o tome.
Po neka knjiga o toj nepravdi doprla bi i do mene, i ja bih je čitao sa
zanimanjem.

Dešavalo se, te bih se od vremena do vremena namjerio i na lijepe pohva-
le i priznanja, kojima su pojedini pisci obasipali svoje zaslužne ali
i zapostavljene žene. I sa zanosom isticali njihovu divnu moralnu super-
riornost. Neki od tih pisaca nisu se ustručavali, da ovdje ondje pec-
nu one muškarce, koji su u svojoj uobraženosti gledali - i još kako s
visoka- i na one svoje družice, što su im svojom odanošću i drugim svoj-
jim lijepim osebinama, nada sve svojom dobrotom i ljubavi, bile od
neprocjenjive pomoći.

II.

Ema je mnogo čitala. Nesamo djela naših pisaca, već i ~~mnogo~~ ^{druga} raznolika,
strana. Od tuđih jezika najviše voli francuski, a s njim u vezi i histo-
riju francuskog naroda, pa i sve ono veliko i lijepo, što je s njome
u vezi. Na to smo nas dvoje češće navraćali svoje razgovore. Kad bi u
u nekoj knjizi naišla na koje značajnije mjeste, ona bi me upozorila
na njegovu ljepotu, pa bi i tim putem, iako nesvjesno, utjecala na mene.
I tako je Ema u mnogome bila i ostala mojom dragocjenom, idealnom
saradnicom. Ja sam u svom dugotrajnom drugovanju s njome došao do
uvjerenja: ako je ikome dano, da na ovaj svijet donese nešto sreće,
taj- da kažem netko- može da bude jedino žena. Ona je utoliko vrijednija,
ukoliko srdačnije umije da ispunja svoju uzvišenu misiju, osobito u
svome domu.

Osjećao sam se sretnim, što sam u Emi našao svoju srodnu dušu. Našao sam i više, i ubrzo spoznao, da i ona ide u red žena, koje su svojim bračnim drugovima nerijetko davale inspiracije i savjete, što su im u težim trenucima života bili od nemale utjehe. Takve dobre duše nisu ni danas rijetke. S njima u red ide i moja Ema. Njezin vedri optimizam, a nada sve njezina moć zdrave intuicije bili su meni već onamo od naših ranih godina dobrim i sigurnim vodičima. Dok su ponekad i moji najbolji prijatelji gledali u mene -mogao bih reći- s više manje dobrohotnog nerazumijevanja, ona mi je zalazila dublje u srce i vidjela u njemu, što je drugima ostalo sakriveno.

I o tim našim međusobnim odnosima sam promišljao sam češće. Pritom sam zapadao u neka čudna snatrenja, iz kojih bi se kadikad budila u meni želja: da mi je ta moja opažanja baciti na papir!

Nešto o tome nađuknuo sam nekom prigodom i njoj, Emi. Ona se samo nasmejnu, mahnu rukom i reče:

- Mani se ti toga! Ima oko nas drugih -kudikamo važnijih od tvoje žene... Ja sam uporno navaljivao iskušujući da bih u jednu ruku želio odžiti se njoj, mojoj odsnoj saradnici, a uz to i pokušati, ne bih li time potaknuo i koga od svojih književnih drugova, da i on sa svoje strane učini nešto slično.

Medutim sve je to ostalo i kod mene samo kao dobra, ali neostvarena namjera.

A dotle se u svijetu- i u mojoj blizini- gomilali događaji, što su imali grdno da potresu ne samo i tu moju okolinu, nego da se probiju i u život moj kao i u onaj mog skromnog doma. Desilo se, te su me ti događaji sve jače i dublje zaokupljali svojom težinom, tako te su ubrzo zavladao toliko mojim mislima i osjećajima, da su sve one moje planove potisli u pozadinu. Štaviše, tek što je staro hapsburško carstvo ugrezlo u rat, Nijemci se u Opatiji tako razjogunili, da su već i na mene pokazivali kao na nekog Deutshfressera"

Usljedila i potjera za našima, o sobito za onim vidjenijim, a i zbog toga izbijala i sve očitija opasnost, da budem i ja uhapšen.

Međutim ta hajka na naše rodoljube domalo se ponešto slégla, jer je to od bečke vlade odlučno zatražio tadašnji tršćanski Namjesnik, Princ Hohenlohe, zbog toga kako se onda govorilo - što je ta potjera za našim čovjekom pružala još jedan "dokaz" onima, koji su Namjesnika prekoravali zbog neke njegove tobožnje "blagosti" prema slavenskom pučanstvu naših krajeva.

III.

Mi smo - Ema i ja - doživjeli u to vrijeme dva progonstva: prvo već godine 1918, drugo 1929. U tom razdoblju Ema je nekoliko puta dolazila u opasnost, da bude uhapšena. Prigodom podhumske pogibije, umalo te nije još gore nastradala. No ona se već i prije našla nekom prilikom u teškoj životnoj pogibelji. Bilo je to g. 1919 za vrijeme našeg prisilnog boravka u Bakru. Stigao joj je iz Opatije glas, da joj se majka nešto razboljela, te ona pohitala krišom onamo, da svojoj dobroj roditeljki bude bliže. Zadržala se tamo nekoliko dana, ali kako nije htjela, da me u prognanstvu ostavi sama, odlučila, da se vrati u Bakar. Ali je i pritom trebalo, da se potajno probija. U tome joj je od pomoći bio njen brat, Karlo. Imao je svoj čamac, te on udesi, kako će sa sestrom krenuti noću - nevidjeni. Negdje sred duboke noći uđoše u bakarski zaljev, ali umalo te nisu tu nesmotrenost platili glavom.

Kako je sutradan kapetan riječke luke C. izjavio Emi, njen je život one noći visio na "o jednom samom vlasu." Njezin brat, koji je upravljao čamcem, ušao je u zaljev bez obzira na stroge propise naših tamničkih straža, pa su moji noćni "moreplovci" imali da zahvale samo nekom sretnom slučaju, te nisu naši obalni stražari pucali na njih.

Uostalom - na nekom takvom "tankom vlasu" visio je život Emin-i moj-i u idućim danima. O tome sam nešto natuknuo i u svom "ratnom dnevniku", što je izišao u mojim "Udesnim danima." Na svakom koraku vani, iz svakog kutića našeg sušačkog vrta, prijetila je i njoj i meni - smrt. Nikakvo čudo, uzme li se u obzir, da su Hitlerovi Gestapovci bili udarili svoj glavni stan - samih trinaest metara od naše kuće.

Nedugo zatim Gestapovci su na krov naše kuće natakli antenu svoje

emisione radiostanice i time prometnuli naš dom i sve oko njega u neki ratni objekat, koji je mogao - prema čestim opomenama naših boraca - postati nišan avionske vatre iz zraka.

Reći će tkogod: - Pa zašto se niste ~~XXXXXX~~ preselili nekud na sigurnije?
- Kamo? U Istru nam ne daju, u Zagrebu mahništa poglavnik sa svojim ustašama...

I tako nam nije ostalo drugo, nego stisnuti se pod onu đavolju motku i puni strepnje čekati, što će nam donijeti⁴ noć, a što dan.

Netko će opet da primijeti: - Pa mogao si nekamo sklonuti barem nju, Ema... Nešto slično pokušali smo već onamo g. 1942. s našom kućnom

pomoćnicom Tonicom, ~~XXXXXXXX~~ koja se već nalazi kod nas punih 37 godina. Htjeli smo, da se sklone kod svojih u Brseču. Na 140 strani mog dnevnika u " Udesnim danima stoji zabilježen njen odgovor:

- Kuda vi- tuda i ja!

Tako bi mi od prilike odsjekla i Ema, da sam samo pokušao nageveriti je, nek se prebaci nekud na sigurnije. Ne bi ona mene ostavila sama.

I naš zajednički život potekao i dalje. Dani se redali - čas svjetliji- čas mutniji- već prema vijestima, što su nam stizale sa raznih bojišta. Ma kakvi bili ti glasovi, nade nismo gubili. I u tome nas je- treba reći- podržavao Emin vedri i zdravi optimizam-a mogu dojetnuti i njena hrabrost.

IV.

Osvanuo i treći maj g. 1945, a s njime i -pobjeda. Put slobodan u Istru!

U Opatiju!

Ema već pakuje. Tako je - od prilike- bilo utvrđeno, u dane, kad sam odlazio u moje drugo prognanstvo.

X - Čim mi bude moguće, da se ovamo ponovo vratim-eno me opet k vama!- obećavao sam u one daleke tmurne dane onima, što su ostajali na svojim ognjištima.

I eno - put je u stari zavičaj otvoren, red je, da se održi riječ-našim srcima ionako predraga. A mi smo već tu, da je održimo. Da opet uđemo u čarobno mjesto naše mladosti.

emisione radiostanice i time prometnuli naš dom i sve oko njega u neki ratni objekat, koji je mogao - prema čestim opomena naših boraca - postati nišan avionske vatre iz zraka.

Reći će tkogod: Pa zašto se niste ~~prešli~~ preselili nekud na sigurnije? -Kamo? U Istru nam ne daju, u Zagrebu mahnjita poglavnik sa svojim ustašama...

I tako nam nije ostalo drugo, nego stisnuti se pod onu davolju motku i puni strepnje čekati, što će nam donijeti noć, a što dan.

Netko će opet da primijeti: - Pa mogao si nekamo sklonuti barem nju, Ema... Nešto slično pokušali smo već onamo g. 1942. s našom kućnom pomoćnicom Tonicom. Htjeli smo da se skloni kod svojih u Brseču. Na strani mog dnevnika, u "Udesnim danima", stoji zabilježen nje odgovor: - Kuda vi, tud i ja!..

Tako bi mi od prilike odsjekla i Ema, da sam samo pokušao nagovoriti je, ~~prešli~~ da se prebaci nekamo na sigurnije. Ne bi ona mene ostavila sama.

I naš zajednički život potekao i dalje. Dani se redali -čas svjetliji, čas mutniji- već prema vijestima, što su nam stizale sa raznih bojišta. Ma ~~ka~~ kakvi bili ti glasovi, nade nismo gubili. I u tome nas je- treba reći -podržavao Emin vedri i zdravi optimizam.

IV.

Osvanuo i treći maj g.1945, a s njime i -pobjeda. Put slobodan u Istru!

U Opatiju!

Ema već pakuje. Tako je - od prilike- bilo utvrđeno, u dane, kad sam odlazio u moje drugo prognanstvo.

Š - Čim mi bude moguće, da se ovamo ponovo vratim-eno me opet k vama!- obećavao sam u one daleke tuzne dane onima, što su ostajali na svojim ognjištima.

I eno - put je u stari zavičaj otvoren, red je, da se održi riječ-našim srcima ionako predraga. A mi smo već tu, da je održimo. Da opet uđemo u čarebno mjesto naše mladosti.

Jest, ali što će na to oni oko nas, što ^{se} još sada naprežu, da nam pod svaku cijenu, i sve zbog poznatih ličnih pobuda, pomute ono naše neizrecivo milo raspoloženje. Govorili su nam:

-Ali ljudi- jeste li pri pameti? A pitate li vi, što će oni tamo u Parizu?

Umiješali se i po neki zlonamjerni:

- Da, ~~da~~! Oni oko zelenog stela, koji sve nešto odugovlače - a znadu i ~~znaju~~ zašto! Bit će još potrkanje, dok se sve to svrši. I tko zna, što će još iz te vraske kaše da iziđe!

I što su grublje mogli odvrćali nas od povratka u naš dragi zavičaj Tim & brundašima i njima sličnim vajnim čangrizalima, mi - Ema i ja - nismo ostajali dužni. Ali ni u jednom slučaju nismo htjeli, da ~~g~~ ~~ma~~ koji stranac vidi mučno raspoloženje, što ga je u nama budilo etperno, gotovo neprijateljsko držanje pojedinaca prema promjenjenim prilika- ma i novim ljudima.

Ema je međutim brojila sate, što je još dijela od onog željkovanog trenutka, kad će nakon šesnaestogodišnjeg izbjivanja moći da klikne: - Tu sam - svoja na svome-slobodna i sretna!

Jest, ali -treba reći-da niti prilike u svijetu nisu prema nama bila enako povoljne, kao što smo -i s pravem-mogli da želimo. Neke države, u koje smo više manje naivno gledali kao u naše lojalne saveznike, tražile su otvoren~~o~~, da Istra pripadne Italiji, dok su naši zlonamjerni, da ih ~~g~~ u tome još jaše obedre, dodavali:

- Pa- da je oni pri zelenom stelu i dodijele Jugoslavenima, Italija će opet na noge i tražiti, da joj se Istra vrati.

Nama pak-osebito Ema i meni- ostajala je nepekoлебiva vjera u Maršala Tita, u naše junačke borce -u "šumu", pa se već u kolovozu 1945 smjesti- sme u Opatiji.

Mi smo se nažalost i ovdje namjerili na pojedinačne nezadovoljnike, koji bi zbog nekih svojih ličnih interesa voljeli neku drugu "soluciju".

Pa kako im nije bila pe čudi niti moja vjera u našu novu stvarnost, ^{u naše borce,} a još manje moja neograničena ^{predanost njima za sv ono, što su} privrženost, ^{što nam je donijela,} te o

uvijek ljubezna i nasmiješana, kao prava dobra majčica.

Zo je bila jedna strana naše životne kolajne -u onim danima još neustaljenim. Druga strana - njeno nemilo naličje-bili su oni slabici, oni kukavci, što su još i sada gudili onu svoju. Naš najteži grijeh sastojao se u tome, što nismo bili samo simpatizeri naših partizana, već i -gdje smo samo mogli- i njihovi odani saradnici. Zbog toga su nas i gledali poprijeko, klevetali nas i na naš račun ismišljali i po neke gluposti, pa i takeve s neprikrivenim, uvredljivim oštricama.

Te nas je uz naše vjerne istomišljenike još tješnje privezalo.

VI

A imali smo pri tom i nemalo sreće.

Nedugo poslije Oslobođenja osvanuo jednog dana pred nama naš veljeni Drage Žerve. Vratio nam se iz svag progonstva, vedar i raspeležen, s jednom suzicom u eku- suzicom radesnicom- što se evo nakon više vremena našao ponevo u svom zavičaju- u Istri milej- za koju je držao, da joj ne će nikada više prestupiti praga, zasuznjene i zabranjene. Kad tamo - ene njega na njenem obožavanom tlu, ali slebedna i sretna!

Keje li razlike od onog ^{crnog,} tuđ ~~xtuñng žmxx~~ beznadnog dana, kad mu je i do krajnosti ejadena duša na rastanku s " domićem ređenim" zatužila:

Bog denevina.

Ja gren, zač sunce će brze prit

Ja gren po svete petjat....

I nikad me ne će već nazad bit,
zač teške j, pravicu iskat.

uvijek ljubezna i nasmiješena ,kao prava dobra majčica.

Te je bila jedna strana naše životne kelajne- u enim danima još neustaljenim. Druga strana - njeno nemilo naličje- bili su oni slabići , oni kukavci,šte su još i sada gudili enu sveju. *Za sve njih naš*

~~Naš~~ najteži grijeh sastojao se u tome, što nismo bili samo simpatizeri naših partizana, već i - gdje smo samo mogli- njihovi odani saradnici. Zbog toga su nas ti izrodi, već tada pomamni optanti, ^{što znači} ~~oni~~ rađeni dezerteri- gledali poprijeko, klevetali nas i na naš račun izmišljali i po neke gluposti , pa i takove s neprikrivenim , uvredljivim oštricama.

Te nas je uz naše vjerne ^{istomisljenike} ~~iztamšćivnike istomisljenike~~ još tješnje privezale.

VI

Međutim imali smo mi i u tom metežu nemale sreće.

Nedugo poslije Oslobođenja esvanuo jednog dana pred nama naš veljeni Drago Žervec. Vratio nam se iz svog progonstva, vedar i ráspeležen, s jednom suzicem u eku- suzicem radosnicem, šte se švo nakan više vremena nalazi peneve u svom zavišaju - u Istri milej, za koju je držao , da joj ne će nikada više prestupiti praga, zasuznjajenog i zabranjenog. ~~Ka~~ ^o tamo- ~~eno~~ njega na njenom obožavanom tlu, ali slobodna i sretna.

Keje li raslike između tog divnog trenutka i enog crnog, beznadnog dana, kad mu je do krajnosti sjadena duša na rastanku s " demicem redenim" zatužila:

Beš demevina!

V neći kake tat te meram pustit,

pe šumicah meran bežat

i te za vaveki meram pustit.

va tujoj zemje ću ležat.

Bolni dani za nas i za našega Draga.

[]] ~~eno~~ Kad ~~ene~~ desile se -kake ~~u~~ one naši stari geverili- prave čude: odje - dnem š eživjele naše šume i planine , a na njima najbelji berci demevine. Našli se onuda pod leziakom: belje greb nege reb-pa zametnuli bej,šte je nakan pečinjenih silnih, nevidjenih još herejstva denie

uvijek ljubezna i nasmiješana, kao prava dobra majčjca.

Zo je bila jedna strana naše životne kolajne -u onim danima još neustaljenim. Druga strana - njeno nemilo naličje-bili su oni slabići, oni kukavci, što su još i sada gudili onu svoju. Naš najteži grijeh sastojao se u tome, što nismo bili samo simpatizeri naših partizana, već i -gdje smo samo mogli- i njihovi odani saradnici. Zbog toga su nas i gledali poprijeko, klevetali nas i na naš račun izmišljali i po neke gluposti, pa i takove s neprikrivenim, uvredljivim oštricama.

To nas je uz naše vjerne istomišljenike još tješnje privezalo.

VI

A imali smo pri tom i nemalo sreće.

Nedugo poslije Oslobođenja osvanuo jednog dana pred nama naš voljeni Drago Žerve. Vratio nam se iz svog prognstva, vedar i raspoložen, s jednom suzicom u oku- suzicom radosnicom- što se evo nakon više vremena našao-ponovo u svom zavičaju- u Istri milej- za koju je držao, da joj ne će nikada više prestupiti praga, zasuznjenog i zabranjenog. Kad tame-eno njega na njenom obožavanom tlu, ali slobodna i sretna!

Keje li razlike od onog ^{crnog,} knj ^{crnog,} xtužnog ^{crnog,} ~~danax~~ beznadnog dana, kad mu je f do krajnosti ojadena duša na rastanku s " domićem rodenim" zatužila:

Bog domovina.

Ja gren, zač sunce će brzo prit

Ja gren po svete petjat....

I nikad me ne će već nazad bit,
zač teško j, pravicu iskat.